

Fig. 1. Kappel. Ydre, set fra sydøst.

El. M. 1948

KAPPEL KIRKE

LAALANDS SØNDER HERRED

Kirken var i middelalderen viet *den hellige trefoldighed* og bevarede dette navn også efter reformationen¹. Den blev opført som kildekapel af beboerne i den vestlige del af det daværende Vestenskov sogn med kgl. tilladelse af 1464² og annekteredes til sognekirken. Kapellet blev beordret nedbrudt i 1570, men den kgl. befaling kom ikke til udførelse³. Kirken blev 1685 sognekirke, men annekteredes til Vestenskov, og først 1882 blev Kappel et selvstændigt pastorat⁴.

Som den tidligere hovedkirke hørte kirken under kronen indtil 1689, da den blev overdraget til generalfiskal Jørgen Landorph⁵, med hvis enke, Catrine Mejer (sml. †klokke nr. 2, s. 313), den kom under Baadesgaard gods⁶. Rlandt dettes ejere nævnes prinsesse Charlotte Amalie (sml. altersølv, s. 310 f.), efter hvis død 1784 godset overgik til staten, hvorfra kirken 1871 blev solgt til sognepræst Raee i Jerntved, der atter 1873 afhændede den til sognets tiendeydere⁷. Den overgik til selveje 1912.

Kirken blev som allerede nævnt opført som et kapel i tilslutning til den helbredgivende *helligtrefoldigheds kilde*, som besøgte endnu ned i 1800 årene⁷. Det førnævnte kongebrev om kapellets nedbrydelse beordrede ligeledes, at kilden skulle fyldes⁸, men dette skete først omkring 1850⁹.

Kirkens spir har tjent som sømærke⁷.

Sagnet fortæller, at beboerne oprindelig ønskede kapellet opført noget længere mod vest, men at de tilførte materialer hver nat blev flyttet til stedet ved kilden, hvor kapellet så blev bygget.

Kirken ligger på fladt terræn omgivet af meget spredt bebyggelse. I sydvest er bevaret et stykke af den middelalderlige kirkegårdsmur, der er muret af munkesten på høj kampestenssyld og nu er dækket med vingetegl. De øvrige kirkegårdsmure er af kløvet kamp; den moderne kirkegårdsudvidelse mod øst er hegnet af hække. I vest findes nær det afrundede sydhjørne en gammel låge med murede piller, de øvrige indgange er nye.

Kirken består af kor og skib fra 1460-70 — på skibet en nyere tagrytter — og våbenhus fra 1942.

Koret er, som dets vestgavl på kirkeloftet viser, den ældste del af bygningen og har antagelig stået færdig 1464, da Christian 1. gav tilladelse til at fortsætte byggearbejderne. Det er opført af munkesten i munkeforbandt på frem-springende syld og har i undermurene en del kampesten. Korets plan er meget skæv, idet rummets vestende ved den meget tykke gavlmur er næsten 2,5 m bredere end østenden. De øvrige mure har brynede støttepiller, hvoraf den sydvestre er ommuret, og det har således øjensynligt været tanken, at koret skulle overhæves, hvilket dog aldrig er kommet til udførelse. Østgavlen har et spidsbuet, falset vindue, der nu er tilmuret i yderflugten. Derover danner et bælte af tre savskifter med almindelige skifter imellem fodlinie for tre højblændinger med trykkede rundbuer, som sidder meget skævt i gavlen. Mellem blændingerne og på siderne af dem ligger korte savskifter. I gavlens overdel sidder en lille cirkelblænding. Gavlen har 13 munketeglsafdækkede kamtakker af vekslende størrelse.

I korets sydside sidder en rundbuet præstedør med false, et tilmuret vindue i nordsiden synes at være rundbuet. Koret har gesimser af fire retkantede udkragninger, hvoraf kun de to nederste er gamle.

Skibet er tilbygget det først fuldførte kor, østgavlen er opført, efter at skibets tagværk var rejst. Indvendig i østgavlen ses en sten med teglstrygermærke: en række af seks indtrykkede ringe, hvis udvendige diameter er 3,1 cm. I gavltoppen er der under en cirkelblænding en tilmuret, rundbuet glug, flankeret af to spidsbuede blændinger. Alle blændingerne er kvartsten dybe. Gavlen har nu en lav, glat kam med toptinde. Skibets udvendig dobbelt-falsede sydportal er bevaret i brug. Dens buestik har på ydersiden nærmest fladrundbuet form. Over portalen er muret to savskifter. Den tilsvarende

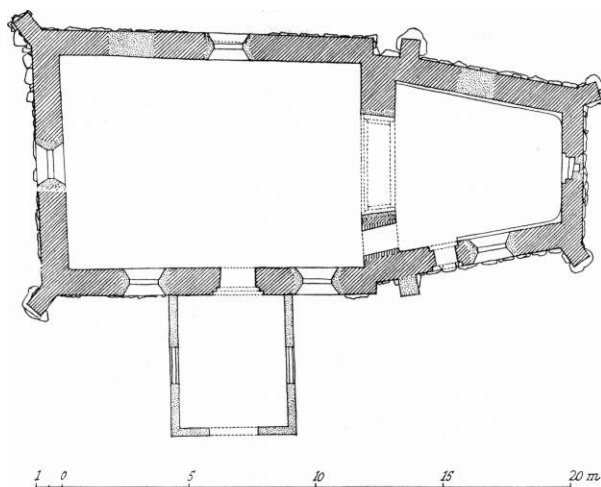

Fig. 2. Kappel. Plan. 1:300. Målt af Elna Møller 1948.

nordportal står udvendig som blænding under det moderne vindue. I nordmurens vestre del sidder et 180 cm bredt og meget højt, tilmuret vindue med uregelmæssigt, spidsbuet stik. Skibets gesims og de skråtstillede støttestøtter ved vestgavlen er som korets. Over støttestøtterne danner seks små udkragninger gavlkonsoller for 19 brynede, munketeglsafdækkede kamtakker. Over tre savskifter i fodlinien har gavlen 22 smalle, spidsbuede blændinger fordelt i to stokværk og med syv små, kvartstens korsblændinger mellem rækkerne. Gavlens øverste del er ommuret. Kalkningen af skibet er først påbegyndt, efter at der var opført våbenhus.

Kirkens indre står glatpudset, triumfbuen er ombygget i spids-rundbuet form og med to false i buen, der måske er borthuggede forneden. Både kor og skib har fladt, gipset loft, som ligger i oprindelig højde. Mellem væg og loft er der nu en ret stor hulkehl afgrænset af stuklister, men bag denne ses ved opgangen til loftet en ældre, karnisprofileret træliste.

Tagrytteren over skibets vestlige del er bygget af gran eller fyr og beklædt med brædder. Den står med fire stolper ned på bjælker, som bæres af langmurene; forneden er der krydsbånd i nord og syd, foroven til alle sider. Klokkerummet har til alle fire sider rundbuede glamhuller. Det ottekantede spir er spånklædt og bærer en vindfløj med årstallet 1907, som markerer en ombygning eller en fornyelse. Indvendig i vestgavlen ses bjælkehuller, som må stamme fra en ældre tagrytter.

Våbenhuset er opført 1942 af grundmur som afløser for et bindingsværks-våbenhus på ca. 5,2 x 5,2 m. Tagspor af et endnu ældre våbenhus ses på kirkens mur.

Tagværkerne over kor og skib er af eg med krydsbånd, to og tre lag hane-

Fig. 3. Kappel. Indre, set mod øst.

Aa. RI. 1949

bånd og vindkryds. I overkanten af skibets bjælker ses udskæringer for vandrette trækbånd. Korets tagværk er nummereret med streger fra vest mod øst; skibets, der især i vestenden er en del fornyet, har bomærkelignende numre.

Kirken står nu hvidkalket og tækket med vingetegl og har moderne spidsbuede vinduer.

INVENTAR

Alterbord, middelalderligt, 70 cm fra østvæggen, ca. 110 cm højt, muret af munkesten og kamp, pudset og kalket.

Alterbordspanel, nyt, med fyldinger.

Altartavlen fra 1860'erne er et maleri, »Kristus i Emaus«, af Jørgen Roed i samtidig, bred ramme med indskriftfelt foruden og udskårne, forgyldte lidelsesredskaber foroven.

†*Altartavle* fra 1831 med maleri af Kristus på korset, »et anstødeligt og kolossalt billede« (syn), som havde kostet 30 dir.⁷

Altersølv. Kalk (fig. 4) fra 1831, 23 cm høj. Den runde fod har glat stand-

kant og vulst med ciseleret akantusblad-bort; knoppen er riflet med slyngbånd om midten, og skaftet glat med en lille krave under det høje bæger, hvis nederste del smykkes af en ciseleret krans af akantusblade. På siden er graveret Frederik 6.'s kronede monogram og i bunden: »Kappel Kirke 1831«. Københavns bystempel og mestermærke et M, rimeligvis for Peder Jacob Malmborg (Bøje s. 127). Tilhørende glat *disk* med samme indskrift og mærker. †*Kalk*, lille, med årstallet 1633, nævnt 1877. *Oblatæske* fra 1764. Et arbejde i knækket og vredet rokoko. Konvekst låg, opdrevet i to afsæt; knoppen mangler. På siden prinsesse Charlotte Amalies kronede spejlmonogram. Københavns bystempel og mestermærke for Gerhard Hass (Bøje 438).

Sygekalk fra 1732. Sekstunget fodplade, rund fod med sekstunget to gange opdreven vulst foruden. Bundt skaft med flad, seksdelt knop. På bægeret graveret Charlotte Amalies initialer og »No. 4«, hvilket vil sige, at kalken er den fjerde i den serie kalke, prinsessen skænkede til kirker i Laalands sønder herred. Københavns bystempel og mestermærke, et »B« mellem udslidt årstal. Tilhørende *vinbeholder* med *oblatgemme*, der på låget har samme initialer og tal som kalken.

Alterstager fra o. 1650, 33 cm høje, beslægtet med Vestenskov (s. 301), men grovere. Flad lyseskål og lang lysetorn.

Alterskranke fra første halvdel af 1800'rne, af støbejern, som i Vestenskov (s. 301).

Døbefont, romansk, beslægtet med den sydfynske type, af grå kalksten. Kumme med stejle sider på cylinderformet skaft med rundstav foroven og fod af tre vulster, udbedret med cement. Indre tv. 39 cm. (Mackeprang: Døbefonte s. 120.)

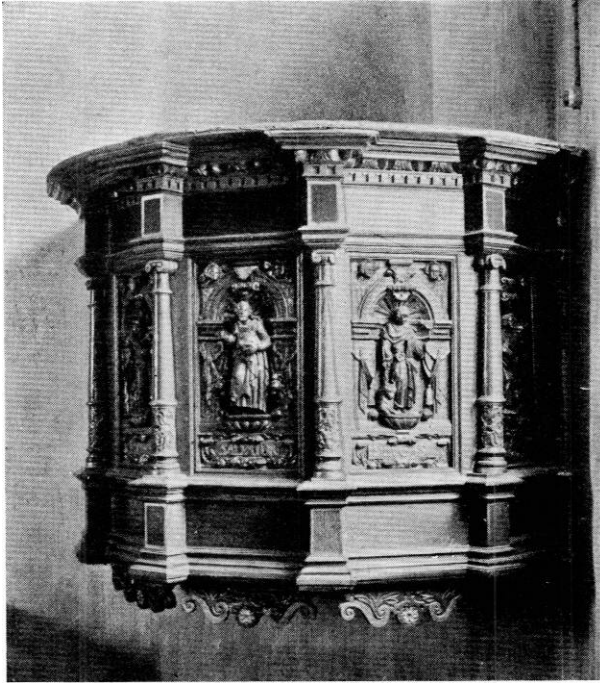
Dåbsfad fra o. 1575, sydtysk arbejde. I bunden en ørn omgivet af minuskelbort og indstemplede blomster.

Dåbskande, fra 1829, af tin, som i Vestenskov (s. 301). På låget graveret: »Cappel Kirke 1829«.

O. N. 1945

Fig. 4. Kappel. Alterkalk 1831 (s. 310).

Niels Termansen 1917

Fig. 5. Kappel. Prædikestol (s. 312).

Prædikestol (fig. 5) i renaissance, skåret af samme mester som Vestenskov prædikestol fra 1627 (s. 301), men enklere. I de fem arkadefag står Kristus og de fire evangelister, nøje svarende til Vestenskov; men medens evangelistfigurene er skåret i eet med fyldingerne, er Kristus udført for sig i alabast. På stolens hjørner glatte, joniske søjler med beslagværksprydbælter. Det forkrøbbede postament har glatte felter og hængestykker med volutter, roset- og bladværk. Gesims med glatte frisefelter samt tandsnit og æggestav under kronlisten. På postament- og frisefremspring intarsia. Stolen er egetræsmalet over den oprindelige staffering. Spor af religiøse versalindskrifter i postament og frisefelter. Opgangen er brudt gennem triumfmuren. Ingen himmel.

Stolestader fra o. 1850 med enkle, spidsbuede gavle, egetræsmaledede.

†*Sangerstol*, nævnt 1814 som alt for høj (syn).

†*Pulpitur*, nævnt i syn som brøstfældigt 1719 og 1804. 1834 klages der over, at lægteret rager så langt frem, at det tager lyset fra de nederste stole, og synet foreslår, at det indskrænkes til vinduerne.

Pengeblok fra 1600'rne, af eg, jernbunden med to samtidige taskelåse og nyere, tragtformet pengeslidse. Ved våbenhusdøren.

To *lysekroner* fra 1916.

**Lysekrone*, fra o. 1625, en gave til kirken 1699; nu i Vestenskov (s. 303).

Klokker. 1) Gotisk, skriftløs. Tvm. 77 cm. (Ikke hos Uldall).

2) 1633, støbt af Arent Kleiman. Foroven mellem blomsterborter indskrift med versaler: »Anno 1633 lod Her Rasmus Nielsen Sogneprest i Vestenscouf och Claves Andersen i Knobilock bestelle denne Klocke thill den Vester Kirke paa Kirckens och Sogen Mandis Bekostning. M. Arent Kleiman«. Tvm. 70 cm.

†*Klokker.* 1) På et halvt skippund (80 kg), afleveret ved klokkeskatten 1528.

2) 1692, ifølge præsteindb. 1755 større end klokke nr. 1, støbt af Jørgen Stal og med indskriften: »Gud alleene Æren Ao. 1692, d. 27de Sept. er denne Klocke til Cappels Kircke omstøbt i Nachskou, bekostet af sl. Hr. Assessor og General Fischals Jørgen Landorphs efterladte Frue Fr. Catrine Mejer i Kiøbenhafn, vare da her til Stæde Provst og Sogne Præst Mag. Laurs Rhode udi Westenschow og Vice Pastor Hr. Jens Hansen Mule, Kirckeværgere Rasmus Am og Niels Am begge boende udi Westernes og gav samme Tiid til denne Klokkes Omstøbning Skipper Berthel Friis og Hustrue Johanne Knudsdatter tie Slettedaler. Jørgen Stal Klokkestøberens Navn«.

GRAVMINDER

†*Epitafium*, fra 1600'rne, ifølge præsteindb. 1755, med maleri af en herredsfoged »af forige Seculo afmalet i dend nu brugelige Præstedragt«.

KILDER OG HENVISNINGER

Synsprotokoller 1803—61 (provstearkivet, LA). — Dokumenter og Breve for Herrederne 1464—1762 div. år (stiftøvrighedsarkivet, LA). — Dokumenter og Breve for hele Stiftet 1579—1762 div. år (stiftøvrighedsarkivet, LA). — Museumsindberetninger af J. Magnus-Petersen og C. Engelhardt 1877, Niels Termansen 1917 (prædikestol), O. Norn og Gertrud Købke Knudsen 1945, Elna Møller 1948.

¹ Kirkehist. Saml. 3. R. IV, 469 ff. ² Smst s. 461 f. ³ Smst s. 467. ⁴ Haugner: Sønder Herred s. 396 f. ⁵ Kronens Skøder III, 9. ⁶ Haugner: Sønder Herred s. 400. ⁷ J. Friis: Laaland-Falster I, 231. ⁸ Kirkehist. Saml. 3. R. VI, 467. ⁹ Haugner: Sønder Herred s. 397.

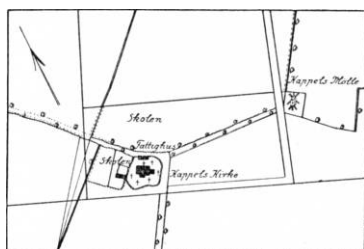

Fig. 6. Kappel 1817.